

DOI: 10.7596/taksad.v6i4.1081

Citation: Dolunay, A., & Keçeci, G. (2017). Kıbrıs Türk Hukukunda İletişim Etiği Çerçevesinde Telif Hakkı Sorunları. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), 1396-1409. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i4.1081

Kıbrıs Türk Hukukunda İletişim Etiği Çerçevesinde Telif Hakkı Sorunları*

Copyright Problems in the Turkish Cypriot Law within the Framework of Communication Ethics

Ayhan Dolunay¹, Gökçe Keçeci²

Abstract

Regarding the issue of copyright, our study firstly defines the concepts of “visual communication” and “communication ethics”, mentions the origin of copyrights; and then discusses the copyrights in the Turkish Cypriot Law and the copyright issue in terms of Turkish law and Common Law due to the relations with Turkish Cypriot Law. Finally, this study will deliver concrete solution proposals upon the improvement of copyrights from the perspective of Turkish Cypriot Law.

Keywords: Copyright, Communication ethics, Turkish Cypriot law.

* Bu çalışma, 22-26 Mayıs 2016 tarihlerinde gerçekleşen 5th World Conference on Design and Arts”da, Doç. Dr. Keçeci ve Öğr. Gör. Dolunay tarafından sunulan, “*Copyright Problems in the Turkish Republic of Northern Cyprus within the framework of Communication Ethics*” adlı bildiri geliştirilerek hazırlanan, Dolunay, A. & Keçeci G. (2016). Copyright Problems In The Turkish Cypriot Law Within The Framework Of Communication Ethics, *International Journal of Current Research*, 8(12), 43209-43214 referanslı İngilizce makalenin, ilgili dergi editör kuruluna verilen bilgi ışığında -orijinal makale metni aynen korunarak-, Türkçe’ye tercüme edilmiş şeklidir.

¹ Near East University (Yakın Doğu Üniversitesi), Hukuk Danışmanı, İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi, İletişim Araştırmaları Merkezi Üyesi, Lefkoşa-KKTC. ayhan.dolunay@live.com

² Near East University (Yakın Doğu Üniversitesi), İletişim Fakültesi Dekanı, Görsel İletişim Tasarımı Bölüm Başkanı, İletişim Araştırmaları Merkezi Başkanı, Lefkoşa-KKTC.

Öz

Telif hakkı hususu ile ilgili olarak, çalışmada öncelikle "görsel iletişim" ve "iletişim etiği" kavramları tanımlanmakta, telif haklarının kökenine değinilmekte; daha sonra Kıbrıs Türk Hukuku'nda telif hakkı düzenlemeleri, ve yakın bağlantısı sebebi ile, Türk Hukuku ve İngiliz Ortak Hukuku'ndaki telif hakkı düzenlemeleri ele alınmaktadır. Son olarak ise, Kıbrıs Türk Hukuku'nda, telif hakkı hususundaki sorunların giderilmesine yönelik önerilere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Telif Hakları, İletişim Etiği, Kıbrıs Türk Hukuku.

Giriş

Telif hakları hususu, sanatçıların, yazarların, akademisyenlerin vb., “eser ortaya çıkarıcı” olarak, koruma altına alması nedeniyle, yüksek öneme sahiptir. Telif hakları ile korunma sağlanamazsa, sanat eserinin veya eserinin yetkisiz kullanımı söz konusu olabilmekte; ilgili eseri ortaya çıkarıcı kişinin, eser üzerindeki haklarının ihlali söz konusu olabilmektedir.

Bu kapsamda, hakları ihlal edilen bireyler, “yaratma” isteğini kaybedebilmekte; bu durum, toplumsal olarak istenmeyecek sonuçlara yol açabilmektedir. Çalışmada, Kıbrıs Türk Hukuku ile karşılaştırmak üzere ele alınan İngiltere (Ortak Hukuk-Common Law) ve Türkiye (Türk Hukuku) 'de, telif hakları, kapsamlı telif hakkı yasaları ile korunmaktayken; çalışmanın odak noktasını oluşturan KKTC (Kıbrıs Türk Hukuku)'de, 1918 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte bulunan; sadece dört maddeden oluşan telif hakkı yasası ile korunma sağlanamamaktadır.

Diğer yandan, “yasa gibi” faaliyet görmesi amacı ile hazırlanmış, çalışmada ele alınan ilgili tüzük ise, telif hakkı sorunlarının üstesinden gelme hususunda yetersiz kalmaktadır. Çalışmada, bahse konu sorunların aşılması amacı ile, somut çözüm önerilerine yer verilmektedir.

I. Genel Bilgiler

A. “İletişim Etiği” Kavramı

“Karakter” anlamına gelen “etik” kelimesi, toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları ahlaksal açıdan araştıran bir disiplini temsil eder. Bilim ve teknolojinin küreselleşen dünya yapısında devletlere/kurumlara evrensel bir güç kazandırması, etik ilkelerin oluşturulması ve benimsenmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Etik değerlerin, belirli meslek grupların kendi iç denetimlerini oluşturmasını zorunlu kılmış ve hak, hukuk, ahlaki sorumlulukların belirlenmesini sağlamıştır.

“İlk önce batı dünyasında bilgi ve gücü iç denetime kavuşturmak için etik kurallar uygulanmaya başlanmıştır. Bu etik kuralları, bazen yasa gücünde bazen de bir meslek grubunun iç denetim ilkeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Her iki durumda da, etik değerler/kurallar bir başka insana ve topluma karşı iç sorumlulukları içermektedir.” (“Etik Kavramı”, 2016).

Günümüzde medya ve reklam sektöründeki rekabet, yeni dönemin sınırsız iletişim olanakları çerçevesinde etik değerlerin yeniden ortaya konmasını ve eksik alanların doldurulması gerekliliğini göstermektedir. Özellikle, özgün değer taşıyan görsel iletişim ürün veya eserlerinin yaratım süreci ve sonrasında korunması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Tasarımcı veya sanatçının yaratım sürecinden ve özgün fikirlerinden hareketle ortaya çıkan görsel iletişim ürünleri/eserleri, iletişim etiği çerçevesinde hukuksal temellere dayalı yasalarla izinsiz kullanımı ve değişimi engellenerek korunmalıdır.

İnsan kültürünün temel taşlarından birisi olan sanat ve tasarım ürünlerinin, gelecek nesillere ışık tutması için özgün anlam ve biçiminin korunması gereklidir. Bunun için, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, telif hakları yasalarını geliştirip sanat ve tasarımcıyı korumaktadır.

B. “Görsel İletişim Tasarımı” “Ürün-Eser” Kavramları

İnsanlığın varoluşundan bu yana dünya, her geçen gün görsel imgelerle kuşatılmakta. İnsanoğlu için, kendini görsel mesajlarla, imgelerle dışa vurma çabası her dönem süregelmiştir. 15000 yıl önce duvar resimleriyle başlayan görsel yaratım süreci, günümüzde teknolojiyle birlikte birçok farklı ortama hizmet eden bir ihtiyaca dönüşmüştür. John Berger’in (2016: 8) “görme, konuşmadan önce gelir” sözü de görsel unsurların insan doğası üzerindeki algı önceliğini özetler niteliğindedir.

Görsel iletişimde, izleyici algısının yazılı-ışitsel öğelere göre daha hızlı olması ve izleyicide estetik bir haz uyandırması açısından en çok tercih edilir iletişim yöntemi olmasına neden olmuştur. Görsel algının insan bilincinde oluşturduğu kodların kitleleri yönlendirmek amacıyla reklam ve medya sektöründe kullanılmaya başlanması, tasarım-üretim ortamlarının da oluşumuna neden olmuştur.

Teknolojinin hızlı gelişimi, sinema, televizyon, gazete ve fotoğraf gibi kitle iletişim araçlarına önem kazandırmış, hedef kitleye yönelik görsel tasarım süreçlerine de yön vermiştir. Çağdaş medya ve reklam sektörünün internetin sunduğu olanaklarla birlikte daha da büyümesi, içinde barındırdığı görsel tasarım-yaratım rekabetini de beraberinde getirmiştir.

C. Telif Haklarının Çıkış Noktası

Eski uygarlıklarda, fikri emekle ortaya çıkarılan ürünler, üzerinde tecessüm ettikleri (cisimlendikleri) maddi mallardan ayrı bir değere sahip olmamaktaydı. Bu kapsamda da, eseri ortaya çıkaran kişinin maddi ve manevi açıdan korunması gerekliliği söz konusu değildi.

Ortaçağda da, fikri emek ürünleri ile ilgili, yine maddi ve manevi koruma gerekliliği olduğu düşünülmemekte; eserlerden yararlanmak isteyen herkes, eseri kopyalayabilmekte veya belirli bir ücret karşılığı –kopyalama işlemini gerçekleştiren kişiye- bir başkasına kopyalatabilmekteydi.

Fikri haklar hususundaki ilk somut adım, “basım imtiyazları” ile söz konusu olmuştur. Matbaanın icat edilmesi ile birlikte; o döneme değin, el yazısı ile, az sayıda nüsha alınabilen eserlerin, çoğaltımı ve satımı söz konusu oldu. Fakat matbaalar, önce çoğaltıma uygun, satışa çıkarabileceği bir müsvedde bulmalı ve bunu basıma hazırlamalıydı. Diğer yandan, bir matbaa tarafından ilk basımın gerçekleştirilmesi halinde, bu baskı üzerinden, diğer matbaaların müsvedde arama ve onu baskıya hazırlama zahmeti olmaksızın, baskı yapabilmesi, gerek maddi açıdan haksız rekabete yol açmıştı.

Belirtilen nedene istinaden, belirli bir bölgede ve belirli bir süre için, bir eserin sadece bir matbaacı tarafından basılabilmesi, idari otoritelerin verdiği “basım imtiyazları” ile sağlandı. Bu yöntem ile, matbaacıların, eseri ortaya kişiye ödeme yaparak, eserin maliki haline gelmesi söz konusu olmuştur. İngiltere’de imtiyaz sahibi “*owner of copy*” olarak nitelendirilmiş, “*copy right*” terimi de ilk önce telif hakkı değil, basım ve teksir hakkı anlamında kullanılmıştır (“Telif Hakkı Nedir?”, t.y.).

16. yy. ortalarında, yazarın da eserden kazanç elde etmesi kural haline gelmiştir. haline Bu kapsamda, önceleri sadece matbaalar için söz konusu olan imtiyaz, kural olarak artık yazarlar için de söz konusu olmaya başlamış; ilk yazar imtiyazı, 1486 yılında, Venedik’te, Sabellicus’a, “Venedik Taciri” isimli bir eser için verilmiştir.

Eser sahiplerini koruma altına alan ilk yasal düzenleme (kanun) ise, İngiltere’de 1709’da yürürlüğe giren “Act Anne”dır.

Türk Hukuku’ndaysa, telif hakları ile ilgili ilk yasal düzenleme, 1850 yılında yürürlüğe giren, “Encümen-i Daniş Nizamnamesi”dir. Bu kapsamda, eserin incelenmesinden sonra, telif hakkı ödenmektedir. Takip eden süreçte, 1857 yılında “Telif Nizamnamesi” çıkmıştır.

Osmanlı döneminde telif hakları hususu ile ilgili ilk kapsamlı yasal düzenleme ise, 1910 yılında yürürlüğe giren “Hakkı Telif”dir. Hakkı Telif, 1 Ocak 1952’ye kadar yürürlükte

kalmış; 1 Ocak 1952 tarihinde ise, halen yürürlükte olan, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu yürürlüğe girmiştir (“Telif Hakkı Nedir?”, t.y.).

5846 sayılı kanunda, çeşitli önemli değişiklikler de olmuştur: Örneğin, 03.11.1983’de, ilgili kanunua iki geçici madde eklenmesi hakkında 2936 sayılı kanun kabul edilmiştir. Bu kapsamda, önemli iki değişiklik söz konusu olmuştur. Bahse konu değişikliklerden ilki, md. 42 uyarınca, dört meslek birliğinin kurulması olanağı sağlanması; ikincisi ise, md. 43 uyarınca, 1980 tarihli “Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun Yayınlarında Faydalanılan Fikir ve sanat Eserleri Hakkında Uygulanacak Esaslar” başlıklı 3/428 sayılı Kararnamenin, neredeyse tüm düzenlemelerinin yasalaştırılmasıdır.

5846 sayılı kanunda, 07/06/1995 tarih ve 4110 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler içindeyse, yine md. 42 uyarınca, aynı alanda birden fazla meslek birliğinin kurulmasına olanak sağlanması önem arz etmektedir.

5846 sayılı kanunda, 21/02/2001 tarihinde kabul edilen 4630 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle ise, 1995 yılında getirilen, birden fazla meslek birliği kurulabilmesi imkanının şartları ağırlaştırılmış; ilgili ve aynı alanda yeni bir meslek birliğinin kurulabilmesi, daha önce kurulmuş ve en çok üyeye sahip meslek birliğinin üye sayısının 1/3 çoğunluğuna sahip üye sayısı yeterliliği şartına bağlanmıştır (“Telif Hakkı Nedir?”, t.y.).

Kıbrıs Hukuku açısından, bilinen ilk telif haklarına ilişkin düzenleme, “Telif Hakkı Yasası” (Fasıl 264), 1911 yılında İngiltere’de yürürlüğe girmiş Telif Hakkı Yasası (Copyright Act, 1911)’nın, Kıbrıs’ta da uygulanmasını sağlamaya yöneliktir. Takip eden süreçte 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasına; sonrasında ise, Kıbrıs Türk Toplumunun devletleşme hareketleri ve sonucunda da KKTC kurulmasına rağmen; yeni bir telif hakları yasası hazırlanmamıştır.

II. KKTC’de İletişim Tasarımı Sürecindeki Telif Haklarının Korunması

A. Yasal Düzenlemeler

Çalışma konumuz kapsamında, Kıbrıs Türk Hukuku’nda, eserler üzerinde telif hakkı kurulması hususu ile ilgili yasal düzenlemeler; “*Telif Hakkı Yasası*” (Fasıl 264), “*Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası*” (39/1997 sayılı Kanun) ve “*Yayın Yüksek Kurulu Telif ve Yapımcı Haklarını Korumada Esas ve Usuller Tüzüğü*” (118/2001 sayılı Tüzük) olmak üzere, üç temel başlık altında incelenecektir.

a. Yasalar

1. Telif Hakkı Yasası (Fasıl 264)

Kıbrıs Türk Hukuku'nda, "başlığı" ve bu hususta "temel yasa" olarak kabulünün beklenilebilmesi nedeniyle, telif hakları hususunu detaylı bir şekilde düzenleme altına alması gerektiği düşünülecek "Telif Hakkı Yasası" (Fasıl 264), -sadece- dört (4) maddeden oluşmaktadır.

Bu durumun temel açıklaması olarak ise, yasanın 25.04.1919 tarihli olup, amacının, 1911 yılında İngiltere'de yürürlüğe girmiş Telif Hakkı Yasası (Copyright Act, 1911)'nin, Kıbrıs'ta da uygulanmasını sağlamaya yönelik olması gösterilebilmektedir.

Kıbrıs Türk Hukuku'nda, İngiltere'de uygulama bulan yasaların "doğrudan" uygulanması yaygın olmakla birlikte, bu durum, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, Anayasamız uyarınca, bağımsız ve egemen bir devlet olması anlayışına aykırılık oluşturmaktadır. Kaldı ki, yasaların anayasaya aykırılığı kabul edilemezken; anayasa tarafından mutlak olarak benimsenmiş egemenlik ve bağımsızlık, yasalar eliyle büyük bir çelişkiye uğratılmaktadır (Dolunay, 2015: 172-176).

Diğer yandan, "en azından", İngiltere'de, güncel olarak uygulanan yasaların, Kıbrıs Türk Hukuku açısından da uygulama bulması, -egemenliğin zedelenmesi kabul edilemez durumu bir yana bırakılacak olur ise-, hukuki açıdan fayda doğurabilecektir. Ancak bir çok yasamız açısından da söz konusu olduğu gibi, çalışma konumuz kapsamındaki Telif Hakları Yasası ile de, İngiltere'de 1911 yılında yürürlüğe girmiş "eski" bir yasaya atıf yapılmaktadır. Oysa ki, telif hakları hususunda, İngiltere'de ilgili yasa yürürlükte olmayıp, ilgili yasadan sonra, 1965 yılında bir başka telif hakkı yasası ve onun da ardından, 1988 yılında ise, halen yürürlükte bulunan bir başka telif hakkı yasası yürürlüğe girmiştir.

Belirtildiği gibi, gerek devletin egemenliğini ve bağımsızlığını "gölgelemesi", gerekse güncel olmayan bir yasaya atıf yapması sebebiyle ciddi bir eleştiri konusu olabilecek ilgili yasa, telif haklarının korunması ile ilgili ihtiyaca, kesin olarak karşılık vermemektedir.

2. Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası (39/1997 sayılı Yasa)

Kıbrıs Türk Hukuku'nda, telif hakları ile ilgili düzenlemeye yer veren, bir diğer yasa ise, "Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası" (39/1997 sayılı Yasa)'dır.

Buna göre, ilgili yasanın, "Telif Hakları" yan başlıklı 38. maddesi, şu düzenlemeye yer vermektedir:

“Radyo ve televizyon kuruluşları yayınlarında yer verdikleri eserlere telif hakkı öderler.”

Bu kapsamda, 39/1997 sayılı Yasa md. 38 uyarınca, KKTC’de faaliyet gösteren kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşları tarafından, bir eserin kullanımının söz konusu olması halinde, ilgili eser üzerinde telif hakkı bulunan kişiye, ödeme yapılması gerekmektedir.

Yine ilgili yasanın, *“Tüzük Yapma Yetkisi”* yan başlıklı 45. maddesinde ise, şu düzenlemeye yer verilmektedir:

“Kurul, bu Yasanın tüzük yapma yetkisi veren diğer kurallarına hâlel gelmeksizin, aşağıdaki konularda tüzükler hazırlayabilir:

...

(C) Telif ve yapımcı haklarının korunmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi.”

Buna göre, 39/1997 sayılı Yasa md. 38 uyarınca, telif hakları hususunda, hak sahiplerini korumaya ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi için tüzük hazırlanılması mümkündür.

b. Yayın Yüksek Kurulu Telif ve Yapımcı Haklarını Korumada Esas ve Usuller Tüzüğü (118/2001 sayılı Tüzük)

Yukarıda belirtilen 39/1997 sayılı Yasa md. 38 kapsamında tanınmış “tüzük hazırlama yetkisi”ne istinaden hazırlanmış olan *“Yayın Yüksek Kurulu Telif ve Yapımcı Haklarını Korumada Esas ve Usuller Tüzüğü”* (118/2001 sayılı Tüzük), telif haklarının tanımından, korunmasına ilişkin usullere kadar uzanan detaylı düzenlemelere, *adeta bir yasa metodu* ile yer vermektedir.

Tüzüğün “tefsir” yan başlıklı 2. maddesi, eser, eser sahibi, telif hakkı, vb. gibi, tüzükte de kullanımı olan konunun temel kavramlarının, açıklamalarına yer vermektedir.

Buna göre, tüzükte;

“Eser”: *Fikir ve sanat eserini,*

“Fikir ve Sanat Eseri”: *Sahibinin hususiyetini taşıyan her türden fikir ve sanat ürününü,*

“Eser Sahibi”: *Fikir ve sanat eserini meydana getiren gerçek kişiyi,*

“Telif Hakkı Sahibi”: *Hertürlü fikir ve sanat eserini yaratan gerçek ve tüzel kişileri,*

“Mali Haklar”: *Eser sahiplerinin, alenileşmemiş bir eserden her ne şekilde ve tarzdan olursa olsun münhasıran faydalanma ve alenileşmiş bir eserden mali haklar itibarıyla münhasıran faydalanma hakları ile işleme, çoğaltma, yayma, temsil, radyo ve televizyon yayın haklarını*

bizzat kullanma veya sözleşme ve tasarruflar yoluyla başkalarına devretme ve/veya kullandırma haklarını,

“Manevi Haklar”: Eser sahiplerinin, eserin umuma arz edilme, yayınlama zaman ve tarzını tayin etme şeref ve itibarın korunmasını ve eserde değişiklik yapılmasını men etme haklarını anlatır.

Tüzüğün “Amaç” yan başlıklı 3. maddesinde, *“Bu Tüzüğün amacı, radyo ve televizyon kuruluşlarının yayınlarında yer verdikleri eserler için telif hakkı sahiplerine yapacakları telif hakkı ödemelerinin esaslarını belirlemek ve telif hakkı sahipleri ile yapımcıların mali haklarının korunmasının esas ve usullerini düzenlemektir.”* hükmüne, “Kapsam” yan başlıklı 4. maddesinde ise, *“Bu Tüzük, Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının yayınlarında yer verdikleri, edebiyat, müzik, güzel sanatlar, sinema gibi her türlü fikir ve sanat eseri için telif hakkı sahiplerine yapacakları ödemelere ve telif hakkı sahiplerinin ve yapımcıların haklarının korunmasına ilişkin esas ve usulleri kapsar.”* hükmüne yer verilmektedir.

Yine, telif haklarının belgelenmesi (md. 7), telif hakkı sahiplerinin hakları (md. 8), ihlal durumunda uygulanacak müeyyideler (md. 10) ve telif haklarına ilişkin ödeme esasları (md. 15) da ilgili tüzük ile düzenleme altına alınmaktadır. Bu kapsamda, yukarıda da belirttiğimiz gibi, aslında “Telif Hakları Yasası” ile güvence altına alınması beklenen telif hakları hususu, 118/2001 sayılı Tüzük ile güvence altına alınmaya çalışılmaktadır.

B. Tescil Yöntemleri

Yineleyecek olursak, Kıbrıs Türk Hukukunda, eserler üzerinde telif hakkı kurulması hususu, ilgili yasa kapsamında düzenleme altına alınmamaktadır. Bu kapsamda, yukarıda genel olarak ele alınan ilgili düzenleme olan 118/2001 sayılı Telif Hakları Tüzüğü, tescil yöntemleri açısından incelendiğinde, *“Telif Haklarının Belgelenmesi”* yan başlıklı md. 7’ye ulaşılmaktadır. İlgili madde şu şekildedir:

“Telif Hakkı Sahipleri kültür işleriyle görevli Bakanlıkta kayıtlı bulunan veya hale göre belgelenmiş eserleri üzerinden hak sahibidirler.”

Düzenleme kapsamında, eserler üzerinde telif hakkı kurulması, ilgili eserin, KKTC Kültür Bakanlığı’nda tescil edilmesi veya yetkili bir noter (tasdik memuru) tarafından yapılan tescil ile mümkün olmaktadır.

a. Kültür Bakanlığı'nda Tescil

Yukarıda da yer verildiği üzere, 118/2001 sayılı Telif Hakları Tüzüğü "*Telif Haklarının Belgelenmesi*" yan başlıklı md. 7'de, "*Telif Hakkı Sahipleri kültür işleriyle görevli Bakanlıkta kayıtlı bulunan...eserleri üzerinden hak sahibidirler.*" Hükmüne yer verilmektedir.

Bu kapsamda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, bir eser üzerinde hak sahipliğinin söz konusu olabilmesi için izlenecek yöntemlerin başında, Kültür Bakanlığı'nda eserin tescili, diğer bir ifade ile, kayıt altına alınması gelmektedir.

Bu yöntem ile, eser sahiplerinin, eser üzerinde hak iddia etmesi, bu kapsamda da, telif hakları kapsamında, eserlerinin haksız kullanımının önlenmesi ve/veya haksız kullanım halinde, yaptırım uygulanmasını talep etme hakları doğmaktadır.

b. Noterde Tescil

118/2001 sayılı Telif Hakları Tüzüğü "*Telif Haklarının Belgelenmesi*" yan başlıklı md. 7'de, ayrıca, "*Telif Hakkı Sahipleri...hale göre belgelenmiş eserleri üzerinden hak sahibidirler.*" hükmüne de yer verilmektedir.

Bu kapsamda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, bir eser üzerinde hak sahipliğinin söz konusu olabilmesi için izlenecek bir diğer yöntem ise, eserin noter (tasdik memuru) tarafından tescil edilmesidir.

Tüzükte bir "alternatif" olarak getirilmiş bu yöntemin tercih edilmesi de, eserlerin korunması için tercih edilebilse de, kanaatimizce asıl yöntem olan Kültür Bakanlığı'nda tescil daha yerinde olacaktır.

III. Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Örnek Model Oluşturabilecek Türk Hukukunun ve Ortak Hukuk (Common Law)'un İncelenmesi

A. Türk Hukuku

Türk Hukuku açısından, telif haklarının düzenleme altına alınması, yürürlükte bulunan 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile söz konusu olmaktadır.

5846 sayılı FSEK, "amaç" başlıklı ilk maddesi, şu hükme yer vermektedir:

"Bu Kanunun amacı, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri

icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir.”

Diğer yandan, 5846 sayılı FSEK, “kapsam” başlıklı md. 1/A ise, “Bu Kanun, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo- televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını, bu haklara ilişkin tasarruf esas ve usullerini, yargı yollarını ve yaptırımları ile Kültür Bakanlığının görev, yetki ve sorumluluğunu kapsamaktadır.” hükmüne yer vermektedir.

5846 sayılı FSEK uyarınca, fikir ve sanat eserlerinin çeşitleri, ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri, işlenmeler ve derlemeler şeklindedir.

Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür.^[1] Eser sahibine tanınan hak ve yetkiler eserin bütününe ve parçalarına şamildir. Filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcıları, hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması ve malî haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilmesi maksadıyla, sinema ve müzik eserlerini içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptırırlar. Aynı maksatla, eser sahiplerinin talebi üzerine, bu Kanun kapsamında korunan tüm eserlerin kayıt ve tescili yapılabilir, malî haklara ilişkin yararlanma yetkileri de kayıt altına alınabilir (5846 sayılı FSEK md. 13).

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan eserler, eserin yaratıldığı andan başlayan doğal bir korumadan yararlanmaktadır. Eserin herhangi bir kuruma kayıt (tescil) ettirilmesine ya da onaylatılmasına gerek yoktur. Ancak bu konuda bazı istisnalar da bulunmaktadır. Bu kapsamdaki, müzik eseri içeren yerli ve ithal yapımların, sinema eseri içeren yerli ve ithal yapımların ve yerli ve ithal bilgisayar oyunlarının “zorunlu” tescili gerekmektedir.

Diğer yandan, belirtilen eserler dışında kayıt zorunluluğu olmamakla birlikte, eser üzerindeki hakların korunması ve özellikle hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması amacıyla da “isteğe bağlı” tescil yapılabilen; yine, isteğe bağlı olarak noter tarafından düzenlenen ya da onaylanan hak sahipliği belgeleri alınabilmektedir.

Türk Hukukunda, eserlerin korunma süresi, eser sahibi yaşadığı sürece ve ölümünden itibaren 70 yıldır.

Ayrıca, eser üzeri mali haklar (işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, yayın ve umuma iletim hakkı - md. 21-25,) dışında, manevi haklar da (umuma arz yetkisi, adın belirtilmesi hakkı ve eserde değişiklik yapılmasından men hakkı - md 14-16) edinilebilmektedir.

B. Ortak Hukuk (Common Law)

İngiliz Ortak Hukuku'nda, telif hakkı uygulanan türler şunlardır: edebiyat (şarkı sözleri, el yazmaları, el kitapları, bilgisayar programları, ticari belgeler, broşürler, bültenler ve makaleler, 1992'deki bilgisayar programları düzenlemeleri aynı zamanda bilgisayar programları da dahil edebi eserlerin telif hakkını genişletmiştir), dramatik (oyunlar, dans vb.), müzik eserleri (kayıtlar ve skor), sanatsal eserler (fotoğraf, resim, heykeller, mimari, teknik çizimler/diyagramlar, haritalar, logolar, vs.), basılı yayınlar (magazinler, süreli yayınlar, vb.), yazım düzeni, ses kaydı müzikaller ve edebi eserler gibi diğer telif hakkı eserlerinin kayıtları), filmler ve yayınlar ve kablo programları ("UK Copyright Law", t.y.).

Bu kapsamda, bir kişi veya şirket, yukarıda belirtilen bir eser yarattığı zaman telif hakkı doğar: Bir eser, orijinal olarak kabul edilirse telif hakkına tabi olur ve aynı zamanda da, belli bir emek, beceri veya yargı içermesi gerekir. Bu noktada, yorum, yaratılışın arkasındaki fikirden ziyade bağımsız yaratılışla ilgilidir.

1988 Telif Hakkı, Tasarım ve Patens Yasası, aşağıdaki sürelerde telif hakkı sağlar:

- Yazınsal, dramatik, müzikal veya sanatsal eserler, son kalan yazarı ölümünün gerçekleştiği takvim yılının sonundan başlayarak 70 yıl boyunca,
  - Ses kayıtları ve yayınlar, çalışmayı yaratanın ölümünün gerçekleştiği takvim yılının sonundan başlayarak 50 yıl boyunca,
  - Filmler, son ana yönetmenin, yazar veya bestecinin ölümünün gerçekleştiği takvim yılının sonundan başlayarak 70 yıl boyunca,
  - Yayınlanan sürümlerin tipografik düzenlemesi, eserin ilk kez yayınlandığı takvim yılından itibaren 25 yıl boyunca,
  - Kablolu yayınlar, yayının yapıldığı takvim yılının sonundan itibaren 50 yıl boyunca,
  - Kraliyet telif hakları, eserin yapıldığı takvim yılı bitiminden itibaren 125 yıl boyunca.
- Ancak, ilgili eser, takvim yılının bitimini izleyen 75 yıl içinde ticari olarak yayınlanırsa,

kraliyet telif hakkı, eserin yayınlandığı takvim yılının sonundan itibaren 50 yıl boyunca koruma sağlanacaktır.

- Parlamento telif hakkı, Avam Kamarası ya da Lordlar Kamarası tarafından yönetilen ya da denetimi altındaki eserler için geçerlidir ve çalışmanın yapıldığı takvim yılının sonundan itibaren 50 yıl boyunca koruma sağlar.

Diğer yandan, ilgili yasa ile ilk kez, manevi haklar kavramı İngiltere Telif Hakları mevzuatında yerini almıştır. Bu kapsamda, eser sahipleri, eser sahibi olarak adının belirtilmesi (Right of Paternity) ve eserin onur veya saygınlığına zarar verebilecek şekilde değiştirilmemesini ve kişilik haklarını zedeleyebilecek bozulmalar yapılmamasını (Right of integrity) talep edebilme hakkına sahip olmuşlardır³.

IV. Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Telif Hakkı Sorunlarının Tespiti ve Somut Çözüm Önerileri

A. “Kanuni Boşluk”ların Giderilmesi

Kıbrıs Türk Hukuku’nda, yürürlükte bulunan telif hakları yasası sadece 4 maddeden oluştuğu ve yegane amacının 1911 yılında İngiltere’de yürürlüğe girmiş ancak artık İngiltere’de dahi yürürlükte bulunmayan telif hakları yasasının Kıbrıs’ta da uygulanmasına yönelik olması sebebiyle oldukça yetersiz kaldığı için ve bu boşluğun telif hakları tüzüğü ile doldurulmasına çalışıldığı için; telif haklarını detaylı olarak düzenleme altına alan bir telif hakları yasası hazırlanması veya Türkiye veyahut İngiltere’nin ilgili yasasının iktibas edilmesi yerinde olacaktır.

B. “Devletin Tanınmaması”nın Telif Hakları Hususundaki Etkilerinin Aşılması

KKTC devletinin tanınmamasının bir etkisi olarak, KKTC devlet kurumları tarafından (KKTC Kültür Bakanlığı) yapılacak tescilin, uluslararası geçerliliği söz konusu olamayacağı düşüncesinden hareketle; KKTC ile TC arasında telif hakları hususunda bir anlaşma akdedilerek, KKTC’de tescil edilen eserlerin, Türkiye açısından da tescilin sağlanmasıyla, uluslararası geçerliliğe ulaşılabilmesi mümkün olabilecektir.

---

³ Manevi haklar, Kıta Avrupasındaki pek çok ülkenin telif hakları mevzuatında uzun zaman önce yerini zaten almıştı. (“İnceleme Raporu”, 2003).

Diğer bir ifadeyle, KKTC’de tescil edilen eserlerin, daha geniş bir coğrafyada korunabilmesi için, KKTC-Türkiye arasında, ilgili konuda “köprü” görevi görecektir bir anlaşma yapılması, kanaatimizce büyük bir önemi haizdir.

C. Devlet Politikası Kapsamına Alınması ve Toplumsal Bilincin Sağlanması

Telif haklarının ihlali hususu sıklıkla rastlanan bir durum olması hasebiyle, telif haklarına ilişkin ihlallerin engellenmesinin devlet politikası kapsamı altına alınması ve toplumun bilinçlendirilmesiyle de, telif haklarının ihlallerinin, önüne geçilmesi mümkün olabilecektir.

Telif haklarının korunması hususuna devlet politikası kapsamında yer verilmesi ile birlikte, toplumun, eserlerin kullanımı ile ilgili bilinçlendirilmesi ve bu kapsamda da, bilinçsiz olarak haksız kullanımdan doğan ihlallerin mümkün olan en alt düzeye çekilmesi de mümkün olabilecektir.

Sonuç

Kıbrıs Türk Hukukunda iletişim etiği çerçevesinde telif hakkı sorunları hususunu temel alan çalışmamızda; öncelikli olarak konunun temel noktaları olan “iletişim etiği” “görsel iletişim tasarımı” ve “ürün-eser” kavramları tanımlanmış, telif haklarının çıkış noktasına değinilmiş, ardından, Kıbrıs Türk Hukuku’nda telif haklarını düzenleme altına alan yasal düzenlemelere ve bu düzenlemelere istinaden söz konusu olan tescil yöntemlerine değinilmiştir.

Ardından, Kıbrıs Türk hukuku ile yakın ilgilisi nedeniyle, sırasıyla, Türk Hukuku ve Ortak Hukuk (Common Law), telif hakları açısından kısaca incelenmiştir.

Çalışmamızın son kısmında ise, Kıbrıs Türk Hukuku açısından telif hakkı sorunlarının tespiti yapılarak, bu sorunların çözümüne yönelik somut çözüm önerilerimize yer verilmiştir.

Belirtildiği gibi, son kısımda yer alan ve kanaatimizce Kıbrıs Türk Hukuku’nda telif hakları açısından büyük bir önemi haiz olan sorunlara ilişkin önerilerimizi kısaca yinelemekte fayda bulunmaktadır:

Kıbrıs Türk Hukuku’nda, telif hakkı yasasının yetersizliği nedeniyle, telif haklarının tüzük ile düzenleme altına alınmasına karşın; konunun önemi açısından, yeni bir telif hakkı yasası hazırlanması yerinde olacaktır.

KKTC'nin tanınmaması hasebiyle söz konusu olabilecek, KKTC'de tescil edilmiş eserlerin, diğer ülkelerde korunamaması durumunun aşılması amacı ile Türkiye ile, ilgili konuda bir anlaşma imzalanması kanaatimizce yerinde olacaktır.

Ve son olarak, telif hakları hususunun, devlet politikası kapsamına alınarak, toplumun bilinçlendirilmesi ve bu sayede, haksız kullanımlara dayanan durumların önlenmesi de mümkün olabilecektir.

Kaynakça / References

Aybay, R. (2002, 22 Ağustos). Sanat, Toplum ve İnsan Hakları, Cumhuriyet Gazetesi.

Berger, J. (2016). *Görme Biçimleri (Ways of Seeing)*, (Trans.Yurdanur Salman), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Bouchoux, E. D. (2012). *Intellectual Property: The Law of Trademarks, Copyrights, Patents and Trade Secrets*, ABD: Delmar.

Bozbel, S. (2012). *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.

Dolunay, A. (2015). *Türk Hukukunda ve Kıbrıs Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.

Etik Kavramı (t.y.). Erişim Adresi: <http://www.foca.gov.tr/etik-kurulu/etik-kavrami/>

İnceleme Raporu (2003, 30 Ekim). Erişim Adresi: <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1256,necopdf.pdf?0>

Patterson, R. L. (1966). The Statute of Anne: Copyright Misconstrued, *Harvard Journal on Legislation*, 3, 223-255.

Siphepho, N. N. (2014). *Copyright And Developing Countries A Critical Examination Of Recent Developments In Copyright Law With Particular Referenc To The Impact On Developing Countries And Access To Educational Materials*, Kwazulu-Natal.

Telif Hakkı Nedir? (t.y.). <http://www.telifhaklari.gov.tr/Telif-Hakki-Nedir>

UK Copyright Law (t.y.). Erişim Adresi: <https://www.copyrightservice.co.uk/ukcs/docs/edupack.pdf>